O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor
M.R. Qodirxonov
_____ 2025-yil

10.00.01 – “O‘ZBEK TILI”

ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktorantura (PhD), doktorantura (DSc) talabgorlari uchun kirish imtihoni

DASTURI VA BAHOLASH MEZONI

Namangan – 2025

ANNOTATSIYA

Mazkur dastur O‘zbekiston Respublikasi Oliy va O‘rta maxsus ta’lim vazirining 2017-yil 14-sentyabrdagi “ Vazirlik tasarrufidagi oliy ta’lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida oliy malakali ilmiy va ilmiy–pedagog kadrlar tayyorlash rejasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 660-sonli buyrug‘iga asosan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasinng 2017-yil 22-maydagi “ Oliy uquv yurtidan keyingi ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora - tadbirlari to‘g‘risida”gi 304- sonli qarori bilan tasdiqlangan “Oliy o‘quv yurtidan keyingi ta’lim to‘g‘risida” Nizom talablariga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasi Davlat ta’lim standartiga asoslangan holda, “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun talablariga mos ravishda 10.00.01– O‘zbek tili ixtisosligi bo‘yicha talabgorlar uchun tuzildi.

Tuzuvchi(lar): **p.f.d, professor M.Sobirova**

p.f.f.d., dotsent R.Tillayeva

Taqrizchi(lar): **p.f.d, professor M.Qurbonova**

f.f.d, professor K.Mavlanova

Dastur va baholash mezoni Namangan davlat pedagogika instituti kengashining 2025-yil 29- oktiyabrdagi 3 - sonli yig‘ilishida muhokamadan o‘tgan va tasdiqqa tavsiya etilgan.

Filologiya kafedrasi mudiri: **R.T.Tillayeva**

Kelishildi:
Ilmiy tadqiqot va ilmiy pedagogik
kadrlar tayyorlash bo‘limi boshlig‘i: **J.A.Yuldashev**

Kirish

Ushbu dastur 10.00.01. – O‘zbek tili ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, oliy ta’limning Davlat ta’lim standartlari talablari asosida tuzilgan.

Dastur 70230100 (5A120100) – Lingvistika (o‘zbek tili) magistrlik mutaxassisligida o‘qitiladigan asosiy fanlar: Nazariy tilshunoslik masalalari, Psixolingvistika, Lingvokulturologiya, Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi, Areal lingvistika, Matn lingvistikasi bo‘limlarini o‘z ichiga oladi. Shuningdek, ushbu dastur o‘zbek tilining tarkibiy qismidan olingan mavzular bo‘yicha talabalarning bilim va ko‘nikmasini aniqlash vazifasini ko‘zda tutadi. Dastur 60230100 (5120101) – Filologiya va tillarni o‘qitish (o‘zbek tili), 70230100 – Lingvistika (o‘zbek tili) ixtisosligining Davlat ta’lim standartiga asoslangan holda mutaxassis egallashi zarur bo‘lgan fanlarning amaldagi namunaviy dasturlari asosida tuzilgan.

Dasturning maqsadi va vazifalari:

1.1. Dasturning maqsadi. Hozirgi kunda o‘zbek tili bo‘yicha ilmiy tadqiqot olib bormoqchi bo‘lgan mutaxassislar uchun amaliy tilshunoslik, matn tilshunosligi, o‘zbek tili leksikologiyasi, sistem tilshunoslik asoslari, sintaktik nazariyalar, morfemik va morfologik nazariyalar, leksikani tizim sifatida o‘rganish, o‘zbek tili tarixi va bugungi taraqqiyotini chuqur bilish muhim sanaladi.

Lingvomadaniyatshunoslik, matn tilshunosligi, nazariy tilshunoslik masalalari, psixolingvistika, pragmalingvistika kabi fanlarda lingvistik nazariyalar, morfemik va morfologik nazariyalar, leksikani tizim sifatida o‘rganishda tilning belgilar tizimi ekanligi, uning ichki tuzilishi, tilning vazifalari o‘zbek tilining tarixiy taraqqiyoti va takomili, uning millat ruhiyati va madaniyatini aks ettirishdagi ahamiyati keng yoritiladi.

Dasturning vazifasi − amaliy tilshunoslik sohalarini o‘rgatish, til siyosatini anglash, lisoniy kompetensiya, til shaxsi, nutqning psixik va madaniy belgilari haqida tushuncha hosil qilish, kitobiy uslublarni milliylashtirish, nutq boyligi va til boyligi masalalari lug‘atchilik va uning tarixi, kelajagi haqida, tilga munosabat masalalari, yozuv va uning taraqqiyoti kabi masalalarni yoritishdan iborat.

Dastur bo‘yicha talabgorlarning bilim, ko‘nikma va malakasiga qo‘yiladigan talablar:

“O‘zbek tilshunosligi”ni o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

- o‘zbek tilshunosligi fanining predmeti, maqsad va vazifalari; ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari va strategiyasi; adabiyot fanlarning mazmuni va ilmiy asoslari, uning kategoriya va tamoyillari; o‘quv jarayonini tashkil etish shakllari va metodlariga qo‘yilayotgan zamonaviy talablar; o‘zbek tilshunosligi fanining tasnifi va asosiy jihatlari; ma’ruza o‘qishga qo‘yiladigan talablar; seminar mashg‘ulotining mohiyati va turlari; o‘qitish metodikasi ***tasavvurga ega bo‘lishi;***
- tilshunoslik fanlar mazmunini tanlab olish tamoyil va mezonlarini; pedagogik fanlar mazmunini belgilovchi me’yoriy hujjatlami; pedagogik fanlami o‘qitish metodlari tasnifini; o‘qitishning texnik vositalari va axborot texnologiyalarda amaliy ishlashni; zamonaviy pedagogik fan yutuqlari va ilg‘or pedagogik tajribalardan amaliy foydalanib, mustaqil bilim olishni; o‘quvchilami shaxsiy va yosh xususiyatlarini hisobga olish, auditoriya bilan o‘zaro aloqalar taktikasini o‘matish va psixologik to‘g‘ri munosabatlami boshqarishni bilishni;

ta’lim standartlarining yangi talablari va o‘zining ehtiyojlari bilan bog‘liqlikda o‘qitish va ta’lim olganlikni tashxis etishning turli usul va vositalaridan samarali foydalanish hamda metodik fanlarni o‘rganishda o‘quv mashg‘ulotlari taksonomiyasini; ko‘rgazmali va amaliy metodlami; o‘qitishning ta’limiy metodlarini, o‘qitishning interfaol usullarini; dasturlashtirilganta’limni; pedagogika va metodik fanlardan bilimlami nazorat qilish vabaholashni tashkil qilishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

Metodik fanlarning tushunchasi va ta’rifi: «Ta’lim to‘g‘risidagi qonun», metodik fanlarning tushunchasi, o‘quv jarayoni, o‘quv muassasalarida o‘quv jarayonini tashkil etishning yangi metod va shakllarga qo‘yiladigan zamonaviy talablar. O‘zbekiston Respublikasida ta’limning rivojlanishi.

Dasturni tayyorlashda Nazariy tilshunoslik masalalari, Psixolingvistika, Lingvokulturologiya, Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi, Areal lingvistika, Matn lingvistikasi fanlari dasturlariga tayanildi.

Talabgorlar uchun tavsiya etilgan umumiy savollar

1. O‘zbek tilining tabiati va o‘ziga xoslik jihatlari.
2. O‘zbek tili va jamiyat.
3. Til va tafakkur.
4. O‘zbek tilshunosligida qorishiq (oraliq) sohalar.
5. Til va nutq antinomiyasi.
6. Tilning belgili va belgisiz xususiyatlari.
7. Lingvosemiotika.
8. O‘zbek tili strukturasi va tizimi.
9. Til tizimining ochiq va yashirinligi.
10. Tilning asosiy va oraliq sathlari.
11. O‘zbek tili ning morfologik sathi.
12. O‘zbek tili sintaktik sathi.
13. O‘zbek tili ning leksik-semantik sathi.
14. Til strukturasi nazariyasi.
15. Izomorfizm nazariyasi.
16. Sathlar iyerarxiyasi nazariyasi.
17. Til va mantiqiy tafakkur.
18. Til va so‘zlashuvchining ruhiy faoliyat.
19. Til va axborot uzatish.
20. Lisoniy birliklarning mazmuniy tomoni.
21. O‘zbek tilida so‘z o‘zlashtirish.
22. O‘zbek tilida chatishish (integratsiya).
23. Aralash tillar.
24. Til taraqqiyotining ichki va tashqi qonunlari.
25. Bilish usullari va tilshshunoslik metodlari.
26. Dialektik metod.
27. Filologik metodning o‘ziga xos jihatlari.
28. Lingvistik modellashtirish va uning turlari.
29. Tavsifiy metod.
30. Komponent tahlil metodi.
31. Matniy tahlil metodi.
32. Sotsiologik metod.

33. Logik-psixologik metod.
34. Artikulyatsion-akustik metod.
35. Sathlararo interpretatsiya
36. Distributiv metod.
37. Paradigma tushunchasi va uning tilshunoslikdagi ahamiyati.
38. Madaniyat va uning o‘rganilishi.
39. Lingvomadaniyatshunoslik tarixi va nazariy asoslari.
40. Lingvomadaniyatshunoslikning tadqiqot metodlari va vazifalari.
41. Lingvomadaniyatshunoslikning asosiy tushunchaviy-terminologik apparati.
42. Madaniyat va inson (o‘zbek tili misolida).
43. Madaniyat va sivilizatsiya.
44. Metaforalarning madaniyatdagi roli (o‘zbek tili misolida).
45. Turli lingvomadaniyatlardagi o‘xshatish va ramzlarning qiyosiy tahlili (o‘zbek tili misolida).
46. O‘zbek tilida lakuna va frazeologizmlarning turlari.
47. Lingvomadaniyatshunoslik maktablari.
48. Lisoniy shaxs.
49. Pragmalingvistika fanining predmeti, uni o‘rganishning nazariy-metodologik asoslari
50. Axborot uzatish va qabul qilish. Kommunikativ harakatlar.
51. Kommunikativ-pragmatik yo‘nalishning shakllanishi.
52. Tilning ichki shakli.
53. Lisoniy muloqot maqsadi. Lisoniy tizim vazifalari.
54. Pragmalingvistik tahlil ((o‘zbek tili misolida)).
55. Assimilyatsiya (uyg‘unlashish, singib ketish) va akkommoditatsiya (muvofiqlashish) tamoyillari.
56. Pragmalingvistikaning metodologik negizi.
57. Nutqiy akt nazariyasi va kommunikativ maqsadning ifodalanishi.
58. Intensional tahlil (pragmalingvistika).
59. Relevantlik hodisasi.
60. Deyksis va nutqiy muloqot matni.
61. Diskurs va uning xususiyatlari.
62. Matn. Matnning lisoniy-nutqiy sistema ekanligi.
63. Nutqda vaziyat omili (o‘zbek tili misolida).
64. Nutqda shaxs omili (o‘zbek tili misolida).
65. Psixolingvistikaning obyekti va predmeti.
66. Psixolingvistikaning o‘ziga xos xususiyatlari: inson omili, vaziyat omili, eksperiment tamoyili.
67. Individ va kommunikatsiya.
68. Psixolingvistikaning boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi.
69. Psixolingvistikaning psixologik va lingvistik manbalari.
70. “Yosh grammatikachilar” nazariyasi: individual psixologiya.
71. Inson kommunikatsiyasiga lingvistikadan yondashish.
72. Inson kommunikatsiyasiga psixologiyadan yondashish.
73. Inson kommunikatsiyasiga informatsiya nazariyasidan yondashish.
74. Inson kommunikatsiyasining sxemasi.
75. Tilni o‘zlashtirish (nutq ontogenezi) haqidagi qarashlar.
76. Til bilimi va tilni qo‘llash o‘rtasidagi aloqa.
77. Bolalar nutqining o‘ziga xos xususiyatlari.
78. Nutqiy faoliyatning tuzilishi.

79. Nutqiy faoliyatning psixologik mexanizmi.
80. Verbal va noverbal tafakkur.
81. Nutq yaratilishining psixolingvistik talqini.
82. Nuqiy faoliyatning yetakchi va yordamchi turlari.
83. Nutqning yaratilishidagi uch bosqich.
84. Matnni qabul qilish (matnni tushunish).
85. Eksperimental metodlar. Eksperiment turlari. Fonetika, semantika doirasidagi eksperimental ishlar.
86. Assotsiativ ekperiment va uning turlari.
87. Gap va matnning eksperimental tadqiqi.
88. Nutq patologiyasi va uning psixolingvistik usullar asosida o‘rganilishi.
89. Afaziya va uning turlari.
90. Nutqning fiziologik markazlari. Brok markazi. Vernike zonasi.
91. Bilingvizm va uning turlari. Chet tili o‘rganishdagi xatoliklar.
92. Matn tilshunosligi fanining yuzaga kelishi.
93. Matn eng asosiy kommunikativ birlik sifatida.
94. Matnning yondosh hodisalarga munosabati.
95. Matn alohida tadqiq birligi sifatida.
96. Fonema – leksema – morfema – gap – matn iyerarxiyasi haqida.
97. Til va nutq dixotomiyasida matn.
98. O‘zbek tilshunosligida matn tadqiqi.
99. Matnning lingvistik tavsifi.
100. Matnning tarkibiy qismlari.
101. Supersintaktik birliklar va matn
102. Period va matn (o‘zbek tili misolida)
103. Matn va abzas.
104. Matnning tarkibiy qismlarini bog‘lovchi vositalar.
105. Ohang (o‘zbek tili misolida).
106. Xiazmatik konstruktsiyalar yordamida birikish
107. Matn birliklarining o‘zaro munosabatlari.
108. Ichki sintagmatik munosabatlar
109. Tashqi sintagmatik munosabatlar
110. Semantik-mantiqiy paradigmatik munosabat
111. Grammatik paradigma masalasi.
112. Matnda gorizontal va vertikal munosabatlar.
113. Matnning kategorial belgilari.
114. Matn tipologiyasi.
115. Matn va uslub.
116. Rasmiy matn va uning lingvisti tahlili.
117. Ilmiy matn va uning lingvistik tahlili.
118. Publitsistik matn va uning lingvistik tahlili.
119. Areal lingvistikaning shakllanishi va uning o‘rganilish tarixi.
120. Izoglos
121. Sheva, lahja va tilning lingvistik va geografik tarqalish omillari
122. O‘zbek tili areal lingvistikasining shakllanishi.
123. A.Navoiy va Z.M.Bobur asarlarida areal lingvistika.
124. Areal lingvistikaning metodologik va metodik asoslari
125. Vibratsion zonalar
126. Areal lingvistikada tarixiy, tasviriy, qiyosiy metodlar.

127. Areal lingvistikaning etnolingvistika, etnografiya, sotsiolingvistika va tipologiya bilan bog‘liqligi.
128. Ikki til o‘tish zonalarida dialektal sintaksis masalalari.
129. Til o‘qitish va til o‘qitish malakasining o‘zaro munosabatlaridagi konsepsiyalar.
130. Ilmiy-tadqiqiy konsepsiya
131. Nazariy-falsafiy konsepsiya.
132. Qadriyatlarga asoslangan konsepsiya.
133. Badiiy mahorat konsepsiyasi.
134. O‘zbek tili o‘qitish metodlarining tarixi va bugungi kundagi yondashuvlar.
135. O‘zbek tili o‘qitishga audiolingvizual yondashuvlar.
136. O‘zbek tili o‘qitishga kommunikativ yondashuv.
137. Tilga asoslangan metodlar.
138. O‘rganuvchiga asoslangan metodlar.
139. O‘rganishga asoslangan metodlar
140. Postmetod yondashuv. Postmetod ta’lim tamoyillari.
141. Til **o‘**rganish imkoniyatlari va strategiyalari.
142. O‘rganish darajasini oshiruvchi makrostrategiyalar.
143. Natijaga asoslangan modellar.
144. Jarayonga asoslangan modellar.
145. Dars kuzatish turlari
146. Til kompetensiyalarini baholashning xalqaro dasturlari.

MUTAXASSISLIK FANLARI BO‘YICHA TALABGORLAR BILIMIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR UCHUN ASOS BO‘LGAN FANLAR VA MAVZULAR

1. Nazariy tilshunoslik masalalari.

Tilshunoslikning tabiati va predmeti. Til va jamiyat. Til va tafakkur. Tilshunoslikda tutash sohalar. Til va nutq antinomiyasi. Tilning belgili va belgisiz xususiyatlari. Lingvosemiotika. Tilshunoslik va semiotika.

Til strukturasi va tizimi. Til tizimining ochiq va yashirinligi. Tilning asosiy va oraliq sathlari. Tilning morfologik sathi. Sintaktik sath. Tilning leksik-semantik sathi.

Til strukturasi nazariyasi. Izomorfizm nazariyasi. Sathlar ierarxiyasi nazariyasi. Til va mantiqiy tafakkur. Til va so‘zlashuvchining ruhiy faoliyat. Til va informatsiya uzatish.

Lisoniy birliklarning mazmuniy tomoni. Til va jamiyat antinomiyasi. Til va tarix. So‘z o‘zlashtirish. CHatishish (integratsiya). Aralash tillar. Til taraqqiyotining ichki va tashqi qonunlari.

Bilish usullari va tilshshunoslik metodlari. Dialektik metod. Filologik metodning o‘ziga xos jihatlari. Lingvistik modellantishi va uning turlari.

Tavsifiy metod. Komponent tahlil metodi. Matniy tahlil metodi. Sotsiologik metod. Logik-psixologik metod. Artikulyatsion-akustik metod. Sathlararo interpretatsiya, distributiv metod.

Lisoniy shaxs.

2. Pragmalingvistika.

Pragmalingvistika fanining predmeti, uni o‘rganishning nazariy-metodologik asoslari, manbalari va ahamiyati. Pragmalingvistika fanining predmeti va tadqiqot

ob’ekti. Axborot uzatish va qabul qilish. Kommunikativ harakatlar.Kommunikativ-pragmatik yo‘nalishning shakllanishi . Tilning ichki shakli. Til va nutq dixotomiyasi. Lisoniy muloqot maqsadi. Lisoniy tizim vazifalari. Pragmalingvistik tahlil. Assimilyatsiya (uyg‘unlashish, singib ketish) va akkommoditatsiya (muvofiqlashish) tamoyillari. Pragmalingvistik tadqiqot. Pragmalingvistika tilshunoslikning mustaqil sohasi sifatida. Pragmalingvistikaning metodologik negizi. Pragmalingvistikaning predmeti. Lingvopragmatika. Lingvistik tahlilning asosiy g‘oyasi. Nutqiy akt nazariyasi va kommunikativ maqsadning ifodalanishi. Nutqiy harakatlar. J.Ostin fikrlari. J.Syorlning qarashlari. Intensional tahlil. Nutqiy akt mazmuni lisoniy va nolisoniy xususiyatlar umumlashmasidan iboratligi. Nutqiy akt nazariyasining pragmalingvistik ta’limotda tutgan o‘rni. D.Frank “Pragmatikaning yetti aybi” ma’ruzasi. Muloqot birliklar. Lisoniy tahlil. Propozitiv va illokutiv ma’no.

Bilvosita nutqiy akt yoki semantika va pragmatika munosabati. Nutqiy muloqot matnining kognitiv xususiyati. Relevantlik hodisasi. Deyksis va nutqiy muloqot matni. Muloqot sistemasi va uning xususiyatlari haqida. Diskurs va uning xususiyatlari. Matn. Matnning lisoniy-nutqiy sistema ekanligi.

Nutqda vaziyat omili. Nutqda shaxs omili. Matn va uslub.

3. Lingvomadaniyatshunoslik

Paradigma tushunchasi va uning tilshunoslikdagi ahamiyati. Madaniyat va uning o‘rganilishi. Lingvomadaniyatshunoslik tarixi va nazariy asoslari. Lingvomadaniyatshunoslikning tadqiqot metodlari va vazifalari. Lingvomadaniyatshunoslikning asosiy tushunchaviy-terminologik apparati. Til va madaniyat munosabatlari. Lingvomadaniy birliklarning tahlili. Lingvomadaniy birliklarning tahlili. Madaniyat va inson. Madaniyat va sivilizatsiya. Metaforalarning madaniyatdagi roli. Turli lingvomadaniyatlardagi o‘xshatish va ramzlarning qiyosiy tahlili. Lakuna va frazeologizmlarning turlari. Lingvomadaniyatshunoslik maktablari

4. Psixolingvistika

Psixolingvistikaning obyekti va predmeti. Psixolingvistikaning o‘ziga xos xususiyatlari: inson omili, vaziyat omili, eksperiment tamoyili. Tushunchaviy-terminologik apparati. Psixolingvistika psixologik fan sifatida. Psixolingvistika va tilshunoslik. Individ va kommunikatsiya. Psixolingvistikaning boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi.

Psixolingvistikaning psixologik va lingvistik manbalari. Dastlabki psixolingvistik g‘oyalar. Inson kommunikatsiyasiga lingvistikadan yondashish. Inson kommunikatsiyasiga psixologiyadan yondashish. Tilni o‘zlashtirish (nutq ontogenezi) haqidagi qarashlar. Til qobiliyati. Til bilimi va tilni qo‘llash o‘rtasidagi aloqa. Bolalar nutqining o‘ziga xos xususiyatlari. “Nutqiy faoliyat” tushunchasi. Nutqiy faoliyatning tuzilishi. Nutqiy faoliyatning psixologik mexanizmi. Nutqiy faoliyat turlari. Verbal va noverbal tafakkur. Nutqiy faoliyatning predmetlik (psixologik) mohiyati. Nutqiy faoliyatda til va nutqning funktsiyalari.

Nutq yaratilishining psixolingvistik talqini. Matnni qabul qilish (matnni tushunish). Mantni lingvistik mohiyati ochishda til vositalarining o‘rni. Matnning psixolingvistik tahlilida individning til va tafakkur faoliyatining o‘rni.

Eksperiment metodlar. Eksperiment turlari.

Nutq patologiyasi va uning psixolingvistik usullar asosida o‘rganilishi.

Til va madaniyat. So‘zning milliy-madaniy xususiyatlari. Noverbal nutqning milliy-madaniy xususiyatlari. Lakunalar.

5. Matn tilshunosligi

Matn tilshunosligi fanining yuzaga kelishi. Matn muammosi. Matn va uning maqomini belgilash. Matn eng asosiy kommunikativ birlik sifatida. Matnning yondosh hodisalarga munosabati.

O‘zbek tilshunosligida matn tadqiqi.O‘zbek tilshunosligiga matn nazariyasining olib kirilishi.

Matnning lingvistik tavsifi. Matnning tarkibiy qismlari.

Matnning tarkibiy qismlarini bog‘lovchi vositalar. Ohang. Matn birliklarining o‘zaro munosabatlari. Matnning kategorial belgilari. Matn tipologiyasi.Matn tiplari. Matn va uslub. Rasmiy matn va uning lingvisti tahlili. Ilmiy matn va uning lingvistik tahlili. llmiy uslub. Publitsistik matn va uning lingvistik tahlili.Publitsistik matn

6. Areal lingvistika

Fanning kelib chiqish tarixi va nazariy mashg‘ulotlari mazmuni. Areal lingvistika haqida umumiy ma'lumot. Areal lingvistikaning shakllanishi va uning o‘rganilish tarixi. Fanning asosiy muammolari hamda hozirgi holati. Uning o‘zbek tili va adabiyotida tutgan o‘rni.

Areal tilshunoslikning o‘rganilish tarixi va asosiy tushunchalari. Sheva, lahja va tilning lingvistik va geografik tarqalish omillari. O‘zbek tili areal lingvistikasining shakllanishi. Areal lingvistikaning metodologik va metodik asoslari xususida. Areal tilshunoslikda sheva, lahja va tilning hududiy tarqalishi. Izoglos Sheva lahja va tillarning hududiy tarqalishini ekspeditsiya tashkil etish yo‘li bilan o‘rganish.

Tarixiy, tasviriy, qiyosiy tadqiqotlar metodikasi.

Sheva, lahja va til(lar) taraqqiyotining hududiy, ijtimoiy munosabatlar va ularning hududiy kengayishi.Atlas xaritalar. Ikki til o‘tish zonalarida dialektal sintaksis masalalari. Dialektal sintaksisda so‘z birikmasi va gaplardagi o‘ziga xosliklar.

7. Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi

Til o‘qitish va til o‘qitish malakasining o‘zaro munosabatlaridagi konsepsiyalar. Ilmiy-tadqiqiy konsepsiya

Nazariy-falsafiy konsepsiya. Konsepsiya. Qadriyatlarga asoslangan konsepsiya. Badiiy mahorat konsensiyasi.

Til o‘qitish metodlarining tanqidiy tahlili. Til o‘qitish metodlarining qisqacha tarixi va bugungi kundagi yondashuvlar.

Postmetod yondashuv. O‘rganish imkoniyatlari va strategiyalari.

Darsda o‘rganish imkoniyatlari. Dars modellari.

Dars kuzatish turlari

Standart. Til ta’limi standartlari.

Ona tili ta’limiga kommunikativ yondashuv. Til o‘rganish imkoniyatlari. Xalqaro baholash dasturlari.

TAYANCH DOKTORANTURAGA KIRUVCHILARNI MUTAXASSISLIK FANIDAN IMTIHON TARTIBI VA BAHOLASH MEZONI

Mutaxassislik fanidan imtihon ikki bosqichda amalga oshiriladi, maksimal 100 ball:

1-bosqich – Mutaxassislik fanidan suhbat – 50 ball.
2-bosqich- Mutaxassislik fanidan yozma ish – 50 ball,
Nogironligi bo‘lgan shahslar uchun (ko‘zi, eshtish va nutqida nuqsoni borlar) Suhbat yoki yozma bo‘yicha baholash mezonlari: Maksimal – 100 ball.

Izoh: Barcha sohalar, shu jumladan, fizika-matematika va texnika fanlari bo‘yicha oliy ta’limdan keyingi ta’lim institutlariga qabul qilishda tegishli fan yo‘nalishlarida milliy sertifikatga ega bo‘lgan talabgor mutaxassislik fani bo‘yicha imtihondan ozod etiladi va unga mutaxassislik fani uchun belgilangan maksimal ball beriladi.

Talabgorlar suhbat va yozma ish natijasida olgan ballari yig‘indisi bilan tanlovda ishtirok etadi va saralash ballar ketma-ketligi asosida amalga oshiriladi.

Talabgorlar bilimini yozma ish ko‘rinishida baholash uchun 3 ta savoldan iborat ko‘p variantli biletlar tuziladi. Har bir savol uchun tegishli ballar qo‘yiladi. Birinchi va ikkinchi savollarga javoblar 15 balldan, uchinchi savolga javob 20 ball bilan baholanadi.

1. Suhbat bo‘yicha baholash mezonlari:
Maksimal – 50 ball.

Ballar oralig‘i	**Mezonlar talablari**
43 – 50 ballar	Mutaxassislik fanidan berilgan savolni nazariy va amaliy jihatlarini to‘g‘ri va atroflicha to‘liq yoritca, savollarni olib borayotgan yoki rejalashtirayotgan ilmiy-tadqiqot ishiga bog‘liqligini ijodiy va ilmiy yondashuv asosida to‘liq ifodalab, javoblarida mustaqil ilmiy fikr-mulohaza va xulosalari mavjud bo‘lsa.
34 – 43 ballar	Mutaxassislik fanidan berilgan savolni nazariy va amaliy jihatlarini to‘g‘ri, lekin to‘liq yoritishda axborotlar yetarli bo‘lmasa, savollarni olib borayotgan yoki rejalashtirayotgan ilmiy-tadqiqot ishiga bog‘liqligini ijodiy va ilmiy yondashuv asosida to‘liq ifodalashda bog‘liqlik jihatlarini yetarli darajada keltirmasa, mustaqil ilmiy fikr-mulohaza va xulosalarni bayon etishda kamchiliklarga yo‘l qo‘ysa.
27 – 34 ballar	Mutaxassislik fanidan berilgan savolni nazariy va amaliy jihatlarini qisman yoritca, savollarni olib borayotgan yoki rejalashtirayotgan ilmiy-tadqiqot ishiga bog‘liqligini ijodiy va ilmiy yondashuv asosida to‘liq ifodalashda yetarlicha ma’lumot bermasa, mustaqil ilmiy fikr-mulohaza yuritishda axborotlar yetarli bo‘lmasa.

0 – 27 ballar	Mutaxassislik fanidan berilgan savolni nazariy va amaliy jihatlarini yorita olmasa yoki asossiz ma'lumotlar bilan cheklansa, olib borayotgan yoki rejalashtirayotgan ilmiy-tadqiqot ishi mavjud bo‘lmasa yoki savollarni tadqiqot ishi bilan bog‘lay olmasa, mustaqil ilmiy fikr-mulohaza yurita olmasa.

2. Yozma ish bo‘yicha baholash mezonlari: Maksimal – 50 ball.

1-savol (maks – 15 ball)	2-savol (maks – 15 ball)	3-savol (maks – 15 ball)	Mezon uchun talablar
13 – 15 ball	13 – 15 ball	17 – 20 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va to‘liq ma'lumotlar bilan ijodiy yondoshgan holda, ilmiy qarashlar bilan ifoda etilgan javob keltirilgan hamda mustaqil fikr-mulohazalar bilan boyitilgan bo‘lsa.
10–13 ball	10–13 ball	14 – 17 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va ijodiy yondoshgan holda ilmiy qarashlar bilan ifodalangan, lekin ularning mohiyatini, xususiyatini, u bilan bog‘liq tushunchalarni hamda ta'sir etuvchi omillarni bayon etishdagi ma'lumotlar yetarlicha bo‘lmasa, mustaqil fikr-mulohazalar yuzaki axborotlar bilan cheklangan bo‘lsa.
8–10 ball	8–10 ball	11 – 14 ball	Savol mohiyatini yuzaki (yoki qisman) ochib bersa, savol bilan bog‘liq bo‘lgan tushunchalar haqidagi ma'lumotlar yoritilmagan bo‘lsa yoki noto‘g‘ri yoritilsa, shuningdek, shaxsiy fikr-mulohazalar bayon etilmagan bo‘lsa.
0–8 ball	0–8 ball	0-11 ball	Savolga nazariy jihatdan javob bermasa yoki asossiz, tegishli bo‘lmagan ma'lumotlar bilan ifodalagan bo‘lsa hamda ularga yetarlicha izoh bermagan bo‘lsa.

3.Nogironligi bo‘lgan shahslar uchun (ko‘zi, eshtish va nutqida nuqsoni borlar) Suhbat yoki yozma bo‘yicha baholash mezonlari: Maksimal – 100 ball

Ushbu toifadagi talabgorlarga 5 ta savoldan iborat bilet tayyorlanadi. Har-bir savolga maksimal 20 ball qo‘yiladi va quyidagi mezonda baholanadi.

5-savol (maks – 20 ball)	Mezon uchun talablar
17 – 20 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va to‘liq ma'lumotlar bilan ijodiy yondoshgan holda, ilmiy qarashlar bilan ifoda etilgan javob keltirilgan hamda mustaqil fikr-mulohazalar bilan boyitilgan bo‘lsa.
14 – 17 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va ijodiy yondoshgan holda ilmiy qarashlar bilan ifodalangan, lekin ularning mohiyatini, xususiyatini, u bilan bog‘liq tushunchalarni hamda ta'sir etuvchi omillarni bayon etishdagi ma'lumotlar yetarlicha bo‘lmasa, mustaqil fikr-mulohazalar yuzaki axborotlar bilan cheklangan bo‘lsa.
11 – 14 ball	Savol mohiyatini yuzaki (yoki qisman) ochib bersa, savol bilan bog‘liq bo‘lgan tushunchalar haqidagi ma'lumotlar yoritilmagan bo‘lsa yoki noto‘g‘ri yoritilsa,

	shuningdek, shaxsiy fikr-mulohazalar bayon etilmagan bo‘lsa.
0-11 ball	Savolga nazariy jihatdan javob bermasa yoki asossiz, tegishli bo‘lmagan ma’lumotlar bilan ifodalagan bo‘lsa hamda ularga yetarlicha izoh bermagan bo‘lsa.

4.Doktoranturaga talabgorlar uchun suhbat bo‘yicha baholash mezonlari: Maksimal – 100 ball.

Ushbu talabgorlarga 5 ta savoldan iborat bilet tayyorlanadi. Har-bir savolga maksimal 20 ball qo‘yiladi va quyidagi mezonda baholanadi.

5-savol (maks – 20 ball)	**Mezon uchun talablar**
17 – 20 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va to‘liq ma’lumotlar bilan ijodiy yondoshgan holda, ilmiy qarashlar bilan ifoda etilgan javob keltirilgan hamda mustaqil fikr-mulohazalar bilan boyitilgan bo‘lsa.
14 – 17 ball	Savolga nazariy jihatdan to‘g‘ri va ijodiy yondoshgan holda ilmiy qarashlar bilan ifodalangan, lekin ularning mohiyatini, xususiyatini, u bilan bog‘liq tushunchalarni hamda ta’sir etuvchi omillarni bayon etishdagi ma’lumotlar yetarlicha bo‘lmasa, mustaqil fikr-mulohazalar yuzaki axborotlar bilan cheklangan bo‘lsa.
11 – 14 ball	Savol mohiyatini yuzaki (yoki qisman) ochib bersa, savol bilan bog‘liq bo‘lgan tushunchalar haqidagi ma’lumotlar yoritilmagan bo‘lsa yoki noto‘g‘ri yoritilsa, shuningdek, shaxsiy fikr-mulohazalar bayon etilmagan bo‘lsa.
0-11 ball	Savolga nazariy jihatdan javob bermasa yoki asossiz, tegishli bo‘lmagan ma’lumotlar bilan ifodalagan bo‘lsa hamda ularga yetarlicha izoh bermagan bo‘lsa.

FOYDALANILADIGAN ASOSIY ADABIYOTLAR RO‘YXATI
I.PREZIDENT ASARLARI

1. Ta’lim to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2. Sh.M.Mirziyoyev Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2017-yil 14-yanvar/ Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. – 104 b.

3. Sh.M.Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016-yil 7-dekabr /Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.

4. Sh.M.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat

Mirziyoevning 2016-yil 1-noyabrdan 24-noyabrga qadar Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o‘tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so‘zlagan nutqlari o‘rin olgan. /Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

5. Sh.M.Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.-Toshkent, 2021. -458

6. O‘zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida. (O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda)

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrdagi "O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida " gi PF - 6108 - son farmoni.

8. “2022 — 2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60 -sonli Farmoni.

Tavsiya etilgan asosiy adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ashirboyev S. O‘zbek dialektologiyasi. – Toshkent: 2013.
2. Abduazizov A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. – Toshkent: SHarq, 2010. – 176 bet.
3. Jamolxonov H. Hozirgi o‘zbek adabiy tili.-Toshkent: O‘qituvchi.2008.-1-kitob.
4. Mahmudov N., Nurmonov A. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1995. – 232 bet.
5. Mahmudov N. Til. – Toshkent: Yozuvchi, 1998. – 40 bet.
6. Mirtojiyev M., Mahmudov N. Til va madaniyat. – Toshkent: O‘zbekiston, 1992. – 110 bet.
7. Nematov X., Bozorov O. Til va nutq. –Toshkent: O‘qituvchi, 1993. –32 bet.
8. Nurmonov A., Mahmudov N. va boshqalar. O‘zbek tilining mazmuniy sintaksisi. – Toshkent: Fan, 1992. – 292 bet.
9. Nurmonov A. Lingvistik belgi nazariyasi.–Toshkent: Fan, 2008. –48 bet
10. Nurmonov.A., Iskandarova Sh. Tilshunoslik nazariyasi.-Toshkent: Fan.2008.-176 bet.
11. Nurmonov A. Tanlangan asarlar 3 jildlik. – Toshkent, Akademnashr, 2012.
12. Sayfullayeva R. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Toshkent: O‘qituvchi, 2009.
13. Safarov SH. Pragmalingvistika.Toshkent: Fan.2008.
14. Turniyozov N.Q. O‘zbek tili derivatsion sintaksisiga kirish. − Samarqand, 1990. – 60 bet.
15. Tursunov U., Rahmatullayev SH., Muxtorov J. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: O‘zbekiston. 1992. – 392 b.
16. Shoabdurahmonov SH va boshqalar. Hozirgi zamon o‘zbek adabiy tili. – Toshkent. O‘qituvchi, 1980. – 447 b.
17. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2002. – 166 bet.
18. Saidova M., Qo‘ziyev U. Lingvokulturologiya. Uslubiy qo‘llanma – Namangan, 2017.
19. To‘xliyev V. Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi. –Toshkent. 2008.

20. Creativity in language teaching: Perspectives from Research and Practice. Rodnev .tones and .lack (Richards (Lds). New York. Routlcdgc. 2015.
21. To‘ychiboev B., Hasanov B. O‘zbek dialektologiyasi. -Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2004.
22. Enazarov T.J., Karimjonova V.A., Enazarova M.S., Mahmadiyev Sh.S., Rixsiyeva K.G‘. O‘zbek shevashunosligi. –Toshkent: Universitet, 2012.
23. Белянин В.П. Психолингвистика. Учебное пособие. − М.: Флинта, 2008.
24. Usmanova Sh. “Psixolingvistika” fanidan ma’ruza kurslari. -Toshkent: Universitet, 2014.
25. Xolmanova Z. va boshqalar. Psixolingvistika. Toshkent, 2019.
26. Маслова А. Прагмалингвистика. Учебное пособие. –М.: Флинта, Наука, 2010.
27. Ҳакимов М. Прагмалингвистика асослари. –Фарғона, 2020.

Internet adabiyotlari:

1.www.ziyonet.uz
2.www.books.ru
4.www.edu.uz
5.www.istedod.uz